

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การถือครองที่ดินกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในเขตอุทยานแห่งชาติ : กรณีศึกษาประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้

1. เพื่อศึกษาลักษณะการถือครองที่ดินของประชาชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ
2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
3. เพื่อศึกษาปัจจัยขนาดพื้นที่การถือครองที่ดินและระยะเวลาการเข้าอยู่อาศัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

โดยทำการศึกษาวิจัยประชาชนผู้ถือครองที่ดินและเข้าอยู่อาศัยในเขตอุทยานแห่งชาติ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้ใช้วิธีการคำนวณโดยใช้สูตร Taro Yamane กำหนดความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างเท่ากับ 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 124 คน จากจำนวนประชากรทั้งหมด 270 คนใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายมีระบบจากทะเบียนบัญชีรายชื่อผู้ที่มีสิทธิ์ถือครองที่ดินปลูกสร้างบ้านเข้าอยู่อาศัยเป็นหัวหน้าครัวเรือนในพื้นที่กรณีศึกษา 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านไร่เบ็ง บ้านสันลมจอย บ้านห้วยทราย ตำบลสุเทพ บ้านแม่เหิยะใน ตำบลแม่เหิยะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาได้เก็บจากแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาวิจัยจัดทำขึ้นโดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง การครอบคลุมเนื้อหาที่ศึกษา ความชัดเจนและความเหมาะสมทางภาษา และนำไปทดลองกับประชาชนผู้อยู่อาศัยในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติในหมู่บ้านที่มีสภาพความเป็นอยู่ใกล้เคียงกัน อันได้แก่ บ้านป่าแดงหลวง และบ้านห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 30 ราย เพื่อหาประสิทธิภาพของเครื่องมือผลจากการคำนวณได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.852

การรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ออกเก็บข้อมูลด้วยตนเองพร้อมกับผู้ช่วย โดยได้แบบสอบถามครบจำนวน 124 ฉบับ ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 1 เดือน นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Science) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency) การหาร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย (X) การหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) การทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA)

6.1 สรุปผลการวิจัย

6.1.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ทำการวิจัยเป็นหัวหน้าครัวเรือนที่เข้าอยู่อาศัยในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ - ปุย ใน 4 หมู่บ้าน อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 124 คน พบว่า เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 54.0 เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 46.0 โดยมีอายุส่วนใหญ่ 50 ปี ขึ้นไป และรองลงมา อายุระหว่าง 20 - 35 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.8 ระดับการศึกษาจากระดับประถมศึกษาศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60.5 อาชีพหลักกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นคิดเป็นร้อยละ 29.0 มีรายได้อยู่ในระดับ 5,000 - 7,000 ต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 41.9

ถิ่นฐานเดิมของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อพยพมาจากที่อื่น คิดเป็นร้อยละ 67.8 ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างอพยพมาจากจังหวัดอื่นในภาคอื่น ๆ ของประเทศ คิดเป็นร้อยละ 27.4 และอพยพมาจากอำเภออื่นในจังหวัดเชียงใหม่ คิดเป็นร้อยละ 16.1 การอพยพเข้ามาอยู่อาศัยในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่อพยพเข้ามาในช่วงปี พ.ศ. 2507 - 2523 คิดเป็นร้อยละ 83.9 เมื่อคำนวณระยะเวลาการเข้าอยู่อาศัยในเขตอุทยานแห่งชาติของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่อาศัยเป็นระยะเวลา 11 - 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 70.2

การถือครองที่ดินของกลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติส่วนใหญ่ถือครองที่ดินในขนาดเล็ก มีพื้นที่ต่ำกว่า 1 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 58.1 กลุ่มตัวอย่างถือครองที่ดินขนาดกลางพื้นที่ 1 - 5 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 58.2 และกลุ่มตัวอย่างถือครองที่ดินขนาดใหญ่ พื้นที่ 6 - 20 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 13.7

การดำรงตำแหน่งของกลุ่มตัวอย่าง ตำแหน่งที่เป็นทางการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างดำรงตำแหน่งคณะกรรมการหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 57.1 และเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) คิดเป็นร้อยละ 28.6 กลุ่มตัวอย่างที่ดำรงตำแหน่งที่ไม่เป็นทางการ พบว่าส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการกลุ่มองค์กร คิดเป็นร้อยละ 39.5 และ เป็นสมาชิกกลุ่มชมรมอนุรักษ์ คิดเป็นร้อยละ 46.6

การได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มตัวอย่างได้รับข้อมูลข่าวสาร จากโทรทัศน์มาก คิดเป็นร้อยละ 54.0 รองลงมา วิทยุ คิดเป็นร้อยละ 41.9 และป้ายประกาศ คิดเป็นร้อยละ 32.3 เมื่อนำคะแนนการรับรู้ข่าวสารมาจัดระดับ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 71.0

การได้รับการอบรมเกี่ยวกับ การฟื้นฟูสภาพป่า การปลูกป่า และการป้องกันไฟป่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้รับการอบรม คิดเป็นร้อยละ 58.1

6.1.2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ - ปุย

กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ โดยกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการถือครองที่ดินของประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติก่อนประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติในปี พ.ศ. 2507 ควรได้รับเอกสารสิทธิ์เป็นโฉนดหรือ นส3ก. อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.41 และกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นด้วยมากกับการที่มีป่าไม้หนาแน่นในพื้นที่อุทยานช่วยลดความรุนแรงการไหลของน้ำและการชะล้างพังทลายหน้าดินและในเขตพื้นที่อุทยานเป็นแหล่งอาหารตามธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ หน่อไม้ เห็ด ผักป่าที่สำคัญ สำหรับเป็นอาหาร ตลอดจนพื้นที่อุทยานเป็นแหล่งสถานที่ท่องเที่ยวของประชาชน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นด้วยมากในการแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคน และมีความคิดเห็นด้วยมากในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อุทยานร่วมกับเจ้าหน้าที่เฝ้าระวังป้องกันพื้นที่โดยทำหน้าที่เป็นผู้แจ้งข่าว และเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ที่ประชาชนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมลงมือปฏิบัติ และร่วมติดตาม ประเมินผล มีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.0

6.1.3 การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มตัวอย่างในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

กลุ่มตัวอย่างมีการเข้าร่วมกิจกรรมในทุกกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.73 เมื่อเทียบกับเกณฑ์อยู่ในระดับเข้าร่วมกิจกรรมเกือบทุกครั้ง จำแนกออกตามกิจกรรมการเข้าร่วมพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมระดับหมู่บ้าน เพื่อการดำเนินงานป้องกันป่า และประชุมวางแผนการจัดการน้ำ การเข้าร่วมปลูกป่าในวันสำคัญ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันเข้าพรรษา สำหรับกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างไม่เคยมีส่วนร่วมเลย พบว่าไม่เคยมีส่วนร่วมในการตรวจตราป้องกันป่าและการเป็นพยานให้เจ้าหน้าที่ในคดีจับกุมแผ้วถางบุกรุกที่ดิน การตัดไม้ การล่าสัตว์ป่า และจุดไฟเผาป่า

6.1.4 ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ดอยสุเทพ-ปุย

ผลจากการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จำแนกตามตำแหน่งที่เป็นทางการของกลุ่มตัวอย่างพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ดำรงตำแหน่งเป็นทางการที่ต่างกันทั้ง 4 กลุ่ม มีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จำแนกตามตำแหน่งที่ไม่เป็นทางการของกลุ่มตัวอย่างที่ต่างกัน ทั้ง 4 กลุ่ม มีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จำแนกตามระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ต่างกันทั้ง 3 กลุ่ม มีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จำแนกตามการได้รับการอบรมเกี่ยวกับการฟื้นฟูสภาพป่า การปลูกป่า การได้รับการป้องกันไฟป่าพบว่า การได้รับการอบรมที่ต่างกันทั้ง 2 กลุ่มมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

6.2 อภิปรายผล

ปัจจัยการถือครองที่ดินที่มีขนาดเนื้อที่แตกต่างกันของประชาชนไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนปัจจัยระยะเวลาการเข้าอยู่อาศัยมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของวิไลพร สมบูรณ์ไชย (2534) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในจังหวัดลำปาง พบว่า ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในท้องถิ่นแตกต่างกันก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแตกต่างกัน และผลการศึกษามีความสอดคล้องกับการศึกษาของกรรณิการ์ ชมดี (2524) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ: ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราก จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ระยะเวลาที่ประกอบอาชีพในหมู่บ้าน และการเคยเป็นสมาชิกกลุ่มอื่นมาก่อน มีความสัมพันธ์กับการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน

ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้สรุปได้ว่า ปัจจัยระยะเวลาการเข้าอยู่อาศัยและการดำรงตำแหน่งที่ไม่เป็นทางการ การได้รับข้อมูลข่าวสาร และการได้รับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ - ปุย มีความแตกต่างกัน เนื่องจากการที่ประชาชนอพยพเข้ามาอยู่ในเขตพื้นที่ในช่วงระยะเวลาที่ต่างกันย่อมมีความผูกพันกับท้องถิ่นต่างกัน

โดยเฉพาะผู้ที่อพยพเข้ามาในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2506 เป้าหมายเพื่อบุกเบิกที่ดินทำกินเป็นการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีวิต ผลการวิจัยสอดคล้องกับของชูศักดิ์ จิทยานัด (2531) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบริเวณลุ่มแม่น้ำปิงตอนบน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่กว่า ร้อยละ 93.3 มีความคิดเห็นสนับสนุนแนวทางการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในลักษณะของป่าไม้ชุมชน (Community Forest) หรือป่าไม้สังคม เพราะประชากรต้องการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์และรักษาป่าไม้ซึ่งมีอยู่ใกล้ชุมชนของตนเองมากกว่าเห็นผู้อื่นมาลักลอบตัดหรือสัมปทานป่าไม้ ประชาชนกลุ่มอพยพเข้ามาอยู่ในช่วงก่อนประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติมีความผูกพันเพราะเป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งหมู่บ้านและส่วนใหญ่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการ สอดคล้องกับประสพสุข ดิอินทร์ (2531) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ พบว่า ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง การเข้ารับการอบรมจากหน่วยงานต่าง ๆ มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และการศึกษาวิจัยของ มนัส สุวรรณ (2531) เรื่องการให้ความรู้ความเข้าใจระดับตำบลในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่านพบว่า ประชาชนที่มีความรู้พื้นฐานเรื่องทรัพยากรธรรมชาติต่อการดำรงชีวิตค่อนข้างดีมีความตระหนักในปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในท้องถิ่นได้มีความพร้อมสูงในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาซึ่งชูเกียรติ ลีสุวรรณ (2531) ศึกษาในเรื่องเดียวกันในจังหวัดลำปาง นอกจากนี้ประชาชนและเจ้าหน้าที่ที่มีความพร้อมพอสมควรในการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาและสามารถระบุต้นตอของปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นได้ อีกทั้งการวิจัยในครั้งนี้ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาอยู่อาศัยในช่วงก่อนการประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติป่าดอยสุเทพมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติและส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการป้องกันดูแลรักษาป่า ป้องกันไฟป่า ผู้ถือครองที่ดินส่วนใหญ่ได้รับเอกสารสิทธิ์เป็นโฉนด และ นส3. แสดงให้เห็นว่ามีความมั่นคงในพื้นที่ทำกินและถิ่นที่อยู่อาศัยตลอดจนส่วนใหญ่ปลูกสร้างบ้านด้วยวัสดุที่ถาวร

สำหรับผู้ที่อพยพเข้ามาในช่วงปี พ.ศ. 2507 - 2523 ในช่วงประกาศป่าสงวนแห่งชาติ พบว่าเป็นผู้ที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ต่างอำเภอ จังหวัด ภูมิภาค เข้ามาถือครองที่ดินเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ มีเนื้อที่มากกว่า 5-20 ไร่ โดยการใช้เครื่องมือในการบุกเบิกพื้นที่ป่าและอาศัยอำนาจ ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่หน่วยงานทางราชการรวมทั้งตำรวจและทหารลักษณะเป็นผู้สนับสนุนให้ความช่วยเหลืออยู่เบื้องหลัง เพราะหวังว่า เมื่อผู้บุกเบิกป่าสงวนแห่งชาติได้รับเอกสารสิทธิ์การถือครองในรูปแบบของหนังสือรับรองสิทธิ์ถือครอง (สค.1) หรือเอกสารรับรองสิทธิทำกิน (สทก.) จะได้รับส่วนแบ่งที่ดินบางส่วนเป็นค่าตอบแทน ในบางรายผู้ที่เข้ามาบุกเบิกในช่วงเวลาดังกล่าว ภายหลังได้ขายที่ดิน

ทั้งหมดให้กษัตริย์สนับสนุนอยู่เบื้องหลังนำไปแสดงสิทธิครอบครองแทนเจ้าของเดิมโดยอ้างเหตุผลว่าเจ้าของเดิมได้มอบอำนาจการครอบครองให้โดยมีหนังสือสัญญาแสดงการมอบอำนาจทำการแทนเสมือนหนึ่งเป็นการมอบอำนาจดูแลทรัพย์สินแทนเจ้าของเดิม โดยใบสัญญาดังกล่าวผู้ถือครองภายหลังสามารถนำไปหลักฐานในการแสดงสิทธิครอบครองแทนเจ้าของเดิมจากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการ เมื่อมีการสำรวจการถือครองที่ดินก่อนประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ สำหรับผู้ที่อพยพเข้ามาในช่วงหลังมี พ.ศ. 2524 ภายหลังการประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุยพบว่า เป็นผู้ที่เข้ามาซื้อสิทธิถือครองที่ดินจากผู้ถือครองเดิม โดยวิธีการชดใช้ค่าแฉ่วถางดูแลรักษาที่เรียกว่าค่าจอบ ค่าเสียม ส่วนใหญ่ถือครองในที่ดินขนาดเล็กมีเนื้อที่น้อยกว่า 1 ไร่ สำหรับปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัย ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นลูกจ้างแรงงานราชการและเอกชนตลอดจนอาชีพค้าขายและรับจ้างทั่วไป มักจะไม่ค่อยมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน ตลอดจนไม่ได้รับการดำรงตำแหน่งใด ๆ จึงทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ น้อยมากต่างกับผู้ที่อพยพเข้ามาในช่วงยุคครั้งแรก ๆ

สรุปผลการอภิปราย การถือครองที่ดินของประชาชนในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการอ้างสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ในยุคตั้งถิ่นฐานเริ่มตั้งชุมชนนั้นประชาชนทั้งชุมชนมีรูปแบบการอ้างสิทธิในทรัพยากรร่วมกันมีการยอมรับสิทธิชุมชนโดยภาพรวมสอดคล้องกับผลงานการวิจัย อานันท์ กาญจนพันธ์และมิ่งสรรพ ฆราวาส (2535) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบุกเบิกที่ดินในเขตป่าภาคเหนือตอนบน ได้เสนอข้อค้นพบว่า จิตสำนึกของชาวบ้านที่เป็นพื้นฐานของขบวนการอนุรักษ์ป่าไม้ปรากฏชัดเจนในความรู้สึกความเป็นชุมชน ความรู้สึกผูกพันอยู่กับอำนาจของชุมชนในการควบคุมทรัพยากรโดยยึดถือตามแบบประเพณีที่ถือว่าชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรในขอบเขตที่กำหนดขึ้นจากวิถีชีวิตของสมาชิกของชุมชนนั้น ๆ ด้วยการวางกฎเกณฑ์เพื่อรักษาและใช้ทรัพยากรร่วมกันทั้งชุมชน ทำให้ชาวบ้านมองเห็นว่าการเข้ามาของบุคคลภายนอกไม่ว่าจะถูกกฎหมายหรือไม่ก็ตามขัดกับประเพณีที่ว่าคนภายนอกไม่ได้เป็นผู้ดูแลรักษา จึงไม่มีสิทธิ์ที่จะเข้ามาใช้ประโยชน์และวิธีการที่คนภายนอกจะใช้ประโยชน์ไม่ได้อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของชุมชนซึ่งอาจมีผลร้ายต่อการดำรงชีวิตของชุมชน และผลการวิจัยยังค้นพบเพิ่มเติมว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ชุมชนในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ส่วนใหญ่มากกว่าครึ่งได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมคิดวางแผน ร่วมลงมือปฏิบัติ และร่วมรับผลประโยชน์ ตลอดจนร่วมรับผลกระทบจากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันถือเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของชุมชน ไม่มีบุคคลใดหรือกลุ่มใดมีอำนาจสิทธิเหนือกว่ากัน

ครั้งเมื่อมีกลุ่มผู้อพยพมาจากภายนอกเข้ามามีอำนาจทั้งเงิน ทั้งเครื่องมือ เทคโนโลยี อำนาจของการเมืองเข้ามานุกฎถือครองที่ดินเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดการสูญเสียทรัพยากร ส่วนรวมของชุมชน ในช่วงแรกมีความขัดแย้งในลักษณะช่วงชิงทรัพยากรที่ดินและแหล่งน้ำอยู่บ้าง แต่เนื่องจากความมีน้ำใจของเจ้าของถิ่นเดิมที่มีความคิดว่าเข้ามาพึ่งพ้ออาศัยประกอบกับอาศัย อำนาจทางการเมืองในระดับท้องถิ่นและเส้นสายโยงใยกับกลุ่มผู้มีอิทธิพลจากภายนอกชุมชน ที่คอยให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลังทำให้กลุ่มผู้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในช่วงเวลาก่อนการ ประกาศและหลังการประกาศเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ ทำให้ทั้งสองกลุ่มได้มีการประสาน ประโยชน์ร่วมกันปกป้องทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันได้ก่อให้เกิดความ เข้มแข็งของชุมชนสามารถต้านอำนาจอิทธิพลทางของนายทุนและข้าราชการที่มักจะอาศัย กฎหมายเข้ามา บีบบังคับข่มขู่ ขูดรีดประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตอุทยานแห่งชาติโดยสุเทพ-ปุยม มาโดยตลอด แม้กระทั่งในปัจจุบันประชาชนได้รับใบเอกสารพิสูจน์สิทธิถือครองที่ดินและอยู่อาศัย ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติ จากสำนักงานป่าไม้จังหวัด ซึ่งมีผลทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่น ในการถือครองที่ดินที่ได้จากอำนาจรัฐ หากเจ้าหน้าที่มีอำนาจตามกฎหมายเปิดโอกาสให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติตามแนว ทางการดำเนินงานโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ อันเนื่องมาจากพระราชดำริของสมเด็จพระบรม ราชินีนาถ ที่ว่า.. “ให้ป่าอยู่กับคนได้ คนอยู่กับป่าได้โดยไม่มีการทำลาย”

6.3 ข้อเสนอทางนโยบาย

ข้อเสนอทางด้านนโยบายจำเป็นต้องพิจารณาข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในสภาพการปัจจุบัน
2 ประการดังนี้.-

ประการแรก ผลของการวิจัยแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าตามความคิดของประชาชน แล้วที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติในเขตอุทยานแห่งชาติไม่มีที่ให้จับจองได้อีก การอพยพโยกย้าย ออกจากชุมชนที่ตนอยู่ปัจจุบัน เพื่อหาแหล่งที่อยู่ใหม่เป็นไปได้ทางเดียวคือ จะต้องไปซื้อที่ดิน ต่อจากคนอื่น แต่ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา ราคาที่ดินเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก ประชาชนมองไม่เห็นทาง ออกในการโยกย้ายถิ่นอีกต่อไป

ประการที่สอง ความมุ่งหวังของทางการที่จะโยกย้ายประชาชนออกจากพื้นที่อุทยาน แห่งชาติคงจะเป็นไปได้ยากลำบาก เพราะไม่สามารถจะหาพื้นที่รองรับที่ไม่มีคนเป็นเจ้าของ อยู่ก่อนได้ ผู้ถูกโยกย้ายไปพื้นที่ใหม่ จะต้องเกิดความขัดแย้งกับเจ้าของที่ดินเดิมอย่างหนีไม่พ้น

เกษตรทั่วไป จึงคิดว่าตนหมดทางเลือกและจะต้องฝันนอนอยู่ที่เดิมความคิดเรื่องโยกย้ายประชาชน จึงถูกกระแสต่อต้านจากประชาชนอย่างรุนแรง

ในการพัฒนานโยบายที่จะรักษาป่าไม้ของประเทศไทยให้คงอยู่ โดยที่นโยบายดังกล่าว หากเป็นไปได้อำนวยให้ประชาชนอาศัยอยู่ในเขตป่าสามารถอยู่ร่วมกับป่าได้โดยไม่ทำลายป่า ทั้งนี้นโยบายที่ดีควรจะต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชนชนบทของชาวไทย การฟังความเห็นของชุมชนประชาชนเกี่ยวกับนโยบายที่ดินและป่าไม้ จึงควรได้รับการพิจารณาอย่างยิ่ง ในที่นี้พอจะประมวลความเห็นทางนโยบายที่เป็นไปได้ดังต่อไปนี้

(1) การกำหนดแนวเขตอุทยาน ควรจะพิจารณาแก้ไขปัญหาต่อไปนี้

ก. ประชาชน(เกษตรกร) ปรารถนาให้รัฐกันเขตอุทยานแห่งชาติเฉพาะส่วนที่มีความเหมาะสมและอ่อนไหวต่อผลกระทบของสิ่งแวดล้อมหรือพื้นที่ที่ยังมีป่าไม้สมบูรณ์ ได้แก่ เขตต้นน้ำ เขตที่เหมาะสมต่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า เขตที่ควรเป็นสถานที่แหล่งท่องเที่ยวอย่างแท้จริง มิใช่ประกาศเขตอุทยานแห่งชาติในเขตที่เหมาะสมสำหรับการเกษตรและมีประชาชนบุกเบิกทำกินอยู่ก่อนแล้ว การประกาศเขต จึงไม่สมควรกระทำเพียงเพื่อหวงเหนที่ดินที่ครอบครองตามกฎหมายโดยรัฐ หรือหวังจะได้กำลังคนและงบประมาณสนับสนุนในการบริหารพื้นที่เท่านั้น

ข. การจำแนกเขตอุทยานแห่งชาติ ควรจะได้พิจารณาปัจจัยเรื่องของคน ชุมชนและวิถีชีวิตของคนที่อาศัยอยู่ในเขตป่า ควบคู่ไปกับกฎเกณฑ์และปัจจัยทางกายภาพ เพราะหากจะกล่าวตามความเป็นจริงแล้ว ชุมชนไม่จำเป็นจะต้องเป็นอันตรายต่อป่าเสมอไป ภายใต้งเงื่อนไขหนึ่งชุมชนก็สามารถอยู่ร่วมกับป่าและสามารถเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศน์และช่วยอนุรักษ์ป่าได้ด้วย

การจำแนกเขตอุทยานแห่งชาติ โดยไม่พิจารณาถึงคนและชุมชนในเขตป่า สะท้อนให้เห็นว่าเป็นการจำแนก เพื่อประโยชน์ของคนนอกเขตป่าเท่านั้นเองการอนุรักษ์ดังกล่าวจึงเป็นของที่ฟุ่มเฟือยเกินไปในสายตาของคนและชุมชนที่อยู่ในเขตป่า

ค. การกำหนดแนวเขตอุทยานแห่งชาติยังไม่ชัดเจน ประชาชนไม่เข้าใจว่าแนวเขตใดคือเขตอุทยานแห่งชาติและเขตป่าอนุรักษ์แต่ละประเภทมีความหมายต่างกันอย่างไร จึงควรกำหนดแนวเขตอุทยานแห่งชาติให้ชัดเจนและให้ข่าวสารข้อมูลแก่ประชาชนให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการอนุรักษ์ในความมุ่งหมายของทางการ เพื่อวางพื้นฐานให้ประชาชนได้เข้ามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าในอนาคต

ง. การกำหนดเขตอุทยานแห่งชาติหลายแห่งกำหนดเขตภายหลังจากที่ชุมชนตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนแล้ว จึงเป็นการกำหนดเขตทับที่ทำกินของประชาชน จึงสมควรจะต้องพิจารณานโยบายและมาตรการที่เป็นธรรม

(2) พื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติที่มีชุมชนตั้งอยู่ และประชาชนได้เข้าทำประโยชน์ในที่ดินบางส่วนแล้ว ก็สมควรพิจารณาเป็นพื้นที่ ๆ ไป เพราะหากพื้นที่ดังกล่าวเป็นเขตอ่อนไหวที่เป็นอันตรายต่อต้นน้ำหรือสิ่งแวดล้อมจริง ก็ควรจะดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

ก. จ่ายชดเชย (Compensate) ให้แก่ประชาชนในระดับที่สามารถรักษาคุณภาพชีวิตของประชาชนมิให้ตกต่ำจากเดิมและประชาชนพร้อมที่จะร่วมมือย้ายออกจากเขตอุทยานแห่งชาติ ดังกล่าว

ข./ หากมีพื้นที่อื่นที่มีการจัดสรรหรือมีการปฏิรูปที่สามารถรองรับการเคลื่อนย้ายได้ ก็น่าจะให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการร่วมคิด และกำหนดกฎเกณฑ์ในการโยกย้าย (แต่ทั้งนี้ทางราชการจะต้องมั่นใจว่าประชาชนที่โยกย้ายไปที่แห่งใหม่จะไม่ไปอยู่ในที่ทำกินที่ทับที่ของประชาชนอื่น) และหากมีค่าใช้จ่ายในการโยกย้ายและหาที่ดินใหม่ก็ควรมีระบบการชดเชยให้

ทั้งกรณีตามข้อ ก. และข้อ ข. จำเป็นจะต้องมีการกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมว่าจะดำเนินการแต่เฉพาะครอบครัวหรือที่ดินทำกินของชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในเขตอุทยานแห่งชาติก่อนวันเดือนปีใด(ทั้งนี้ไม่สมควรกำหนดเงื่อนไขเวลาถอยหลังไปในอดีตที่มากเกินไป เพราะจะไม่สามารถหาข้อมูลยืนยันได้)และสมควรจะได้มีการวิจัยชุมชน เพื่อสำรวจจำนวนครอบครัวที่มีอยู่และหามาตรการป้องกันการย้ายเข้าในภายหลัง

หากไม่สามารถดำเนินการใน 2 แนวทางข้างต้น ก็สมควรจะดำเนินการตามข้อ (3) ดังจะเสนอต่อไปนี้

(3) กรณีที่ประชาชนตั้งชุมชนในเขตอุทยานแห่งชาติ ในเขตพื้นที่ที่ไม่เป็นอันตรายต่อต้นน้ำหรือสิ่งแวดล้อมอย่างร้ายแรง หรือกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการได้ตามข้อ (2) ก็น่าจะพิจารณากันพื้นที่ทำกินและที่ตั้งชุมชนออกจากเขตอุทยานแห่งชาติ โดยกำหนดไม้แนวเขตหรือแนวถนนให้ชัดเจน แล้วควรพิจารณาดำเนินการ ดังนี้.

ก. สมควรที่การจัดสรรที่ดินให้ประชาชนที่อยู่เดิมในลักษณะของบ้านเล็กในป่าใหญ่หรือการปฏิรูปที่ดิน เพื่อกำหนดจำนวนพื้นที่การเกษตรขั้นสูงที่แต่ละรายสามารถถือครองได้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการ กระจายสิทธิการถือครอง รายละเอียดจะเสนอในข้อต่อ ๆ ไป

ข. ที่ดินที่อยู่ระหว่างส่วนที่ชุมชนใช้ทำการเกษตรกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติสมควรจะกันพื้นที่ไว้ส่วนหนึ่งเป็นรอยต่อ (Buffer Zone) ที่ให้เป็นกรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชนโดย

มีการกำหนดลักษณะของกิจกรรมที่สามารถทำได้ในเขตดังกล่าว (กำหนด Land Use) เช่น ให้เป็นป่าชุมชน หรือปลูกไม้ผลยืนต้น แล้วจะต้องให้ชุมชนพิจารณาถึงกรรมสิทธิ์ในดอกผลจากต้นไม้ที่ปลูกอยู่ในพื้นที่กันชนว่าจะจัดสรรหรือมอบสิทธิให้ผู้ใดโดยมีผลตอบแทนต่อชุมชนอย่างไร โดยสรุปก็คือ จะต้องมีการพิจารณาสีทธิ 3 ประการ คือ 1. กรรมสิทธิ์ในที่ดินของชุมชนโดยให้องค์กรของชุมชนหรือสถาบันของชุมชนท้องถิ่นเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ 2. สิทธิในการใช้ประโยชน์ที่ดินดังกล่าว (Land Use) และ 3. กรรมสิทธิ์ในดอกผลจากการทำประโยชน์ เช่น ต้นไม้ที่ปลูกในที่ดินของชุมชน

(4) การจัดสรรที่ดินในรูปแบบบ้านเล็กในป่าใหญ่ หรือการปฏิรูปที่ดินดังที่ได้กล่าวไว้ในข้อ (3) ควรจะพิจารณาขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานดังนี้(ดูรายละเอียดใน เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง และ ม.ร.ว.อ.คิน ทรัพย์พัฒน์ “แนวทางในการดำเนินการปฏิรูปที่ดินในเขตที่ดินของรัฐ”)

ก. ศึกษาชุมชนเพื่อให้ทราบถึงจำนวนที่ดินที่เป็นไปได้ ที่เกษตรกรแต่ละครอบครัวจะได้รับและเพื่อให้ทราบโครงสร้างอำนาจในชุมชนและรู้ล่วงหน้าว่าใครบ้างจะเป็นผู้เสียประโยชน์และจะต่อต้านการจัดสรรที่ดิน

ข. ในการจัดสรรที่ดินให้แก่เกษตรกรไม่ควรใช้วิธีจับสลาก แต่จะพยายามให้เจ้าของที่ดินเดิมได้อยู่ในพื้นที่เดิมมากที่สุดและจำนวนพื้นที่ที่จัดสรรก็สมควรกำหนดเป็นจำนวนขั้นสูงขั้นต่ำ เช่น กำหนด 15 - 20 ไร่ ผู้ที่มีที่ดินอยู่ระหว่าง 16 - 20 ไร่ จะได้ไม่ต้องถูกกระทบกระเทือน แต่หากมีที่ดินเกิน 20 ไร่ ก็จะได้จำนวนพื้นที่ดินเหลือเพียง 15 ไร่ ทั้งนี้เพราะเศษของที่ดินที่มากกว่า 5 ไร่ นับว่าเป็นขนาดของที่ดินที่ใหญ่พอจะนำไปรวมกับแปลงอื่นเพื่อจัดสรรให้ผู้อื่นได้

ค. เพื่อลดแรงกดดัน ต่อต้าน ผู้มีสิทธิในการได้รับที่ดินควรคำนึงถึงจำนวนบุตร และอายุของบุตรในครอบครัวเป็นปัจจัยประกอบในการจัดสรรด้วย

ง. ควรจัดให้มีระบบการจ่ายเงินชดเชยแก่ผู้เสียที่ดิน โดยให้ผู้จะได้รับที่ดินเพิ่มเป็นผู้รับภาระรัฐอาจจัดตั้งกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการนี้หรืออาจให้มีระบบประกันสัมพันธกับธนาคารที่ดินที่รัฐจะตั้งขึ้น อัตราค่าชดเชยอาจจะต่ำกว่าราคาซื้อขายในตลาด แต่ไม่ควรจะต่ำกว่า 70%ของราคาตลาด เพราะอาจจะถูกต่อต้านได้

จ. เพื่อเป็นการลดแรงกดดันของความต้อการพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นในแต่ละครัวเรือนรัฐจะต้องส่งเสริมให้เกษตรกรในบริเวณดังกล่าวสามารถใช้ที่ดินจำนวนจำกัดนั้นทำการเกษตรแบบพอเพียง(ไร่นาสวนผสม หรือวนเกษตร)

(5) ที่ดินที่ผ่านขบวนการจัดสรรแล้วข้างต้น ประชาชนควรจะได้รับเอกสารสิทธิ์ที่สมบูรณ์ เช่น น.ส. 3 หรือโฉนดทั้งนี้เพื่อ

ก. ความมั่นคงของเกษตรกรที่จะกล้าลงทุนปรับปรุงพื้นที่ดินของตนเพื่อทำการเกษตรแบบพอเพียง(ไร่นาสวนผสม หรือวนเกษตร) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต้องการการลงทุนระยะยาว กว่าที่จะได้ผลตอบแทนต้องใช้เวลาย่างต่ำ 4 –5 ปี

ข. สามารถนำที่ดินไปจำนองกับสถาบันการเงิน เพื่อนำมาลงทุนระยะยาวในอัตราดอกเบี้ยต่ำ แม้แต่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเองก็จะไม่ให้เงินกู้แก่เกษตรกรระยะยาว หากเกษตรกรไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน เกษตรกรที่ขาดเอกสารสิทธิ์ จึงต้องพึ่งพาสถาบันการเงินนอกระบบ พึ่งพาผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ซึ่งต้องจ่ายดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยของสถาบันการเงิน

ค. สร้างความมั่นใจ ให้แก่เกษตรกรว่าจะไม่ถูกขับไล่โดยธุรกิจการเกษตรขนาดใหญ่ (Plantation) หรือผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น

ข้อเสนอทางนโยบาย เพื่อการออกเอกสารสิทธิ์ที่สมบูรณ์ให้แก่ประชาชนดังที่กล่าวข้างต้นมักจะถูกคัดค้านว่า

ก. การให้เอกสารสิทธิ์ทำให้เชื้ออำนาจให้ประชาชนขายที่ดิน และคิดว่าการไม่ให้เอกสารสิทธิ์ทำให้การขายที่ดินกระทำได้ยากขึ้นเพราะที่ดินยังคงเป็นของรัฐ

ความปรารถนาดีที่ไม่อยากจะให้เกษตรกรขายที่ดินดังกล่าวหาความจริงเพราะที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์มีการซื้อขายกันอยู่แล้ว การให้เอกสารสิทธิ์หรือไม่ให้เอกสารสิทธิ์ในความเป็นจริงแล้วไม่สามารถคุ้มกันการซื้อขายได้ ความปรารถนาดีดังกล่าว จึงเป็นการลงโทษเกษตรกร เพราะหากเกษตรกรจำเป็นต้องขายก็ทำให้เขาขายที่ดินได้ในราคาต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์ยิ่งกว่านั้น การให้เอกสารสิทธิ์ทำให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงสถาบันการเงินได้ เพื่อกู้เงินอัตราดอกเบี้ยต่ำมาลงทุนระยะยาว โอกาสในการขายที่ดินจึงลดน้อยลง

ข. การไม่ให้เอกสารสิทธิ์แก่ประชาชน ในทางกฎหมายแล้วรัฐยังคงมีอำนาจเป็นเจ้าของเหนือที่ดิน หากให้เอกสารสิทธิ์แล้วรัฐก็ไม่เหลืออะไรเลย

ความปรารถนาดีตามความในข้อนี้อีกเช่นกัน ขาดการพิจารณาและทำความเข้าใจในบริบทของสังคมเศรษฐกิจการเมืองไทย เพราะเมื่อที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์ก็มีการซื้อขายได้ ในที่สุดผู้มีอิทธิพลหรือนายทุนผู้ซึ่งได้ซื้อที่ดินและเป็นเจ้าของ ก็สามารถจะออกเอกสารสิทธิ์ได้ ดังที่เป็นอยู่ในเวลานี้และหากจะกล่าวถึงที่สุดแล้วแม้แต่กฎหมายและระเบียบการบริหาร

ราชการก็จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนหรือต้องยืดหยุ่นไปตามความต้องการของกลุ่มผู้มีอำนาจเหล่านี้ ทั้งที่ได้เคยเกิดขึ้นในอดีตและปัจจุบัน และจะเกิดในอนาคต

(6) ทางราชการอาจมีการออกบัตรประจำตัวของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ เพื่อสามารถอำนวยการให้ประชาชนที่อาศัยอยู่สามารถผ่านเข้า-ออกเขตอุทยานแห่งชาติ และป้องกันคนนอกเข้ามาอยู่อาศัยในเขตอุทยานแห่งชาติได้

(7) ชุมชนที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติสมควรได้รับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทัดเทียมกับประชาชนทั่วไป ซึ่งหมายความว่า ทางราชการไม่ควรห้ามการนำเครื่องจักรกลการเกษตรมาใช้ ดังเช่นกรณีการห้ามใช้รถไถนาในบางแห่งหรือไม่ควรมีการเก็บภาษีในระดับสูง เพื่อบีบให้ออกจากพื้นที่ในทางกลับกันการส่งเสริมประชาชนให้มีอาชีพใช้ที่ดินอย่างเข้มข้น อย่างเช่น ไร่ นา สวน ผสม และวนเกษตรที่ทำให้เขามีรายได้ดีลดความเสี่ยงลดความผันผวนในรายได้กลับเป็นการลดความกดดันที่ประชาชนต้องบุกเบิกที่ดินทำกินใหม่

6.4 ข้อเสนอแนะในพื้นที่วิจัย

(1) ควรยกเลิกเขตป่าสงวนแห่งชาติดอยสุเทพที่ประกาศตั้งแต่ปี พ.ศ.2507 เฉพาะส่วนที่ซ้อนทับอยู่กับเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย เพื่อขจัดปัญหาการควบคุมการใช้ที่ดินด้วยกฎหมายหลายฉบับภายในพื้นที่เดียวกัน และแก้ไขปัญหาการถือครองที่ดินบริเวณป่าดอยสุเทพด้วยการออกเอกสารสิทธิ์ในรูปแบบที่กรมที่ดินเป็นผู้กำหนดสามารถเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันได้

(2) จัดเป็นหมู่บ้านแนวกันชน (Buffer Zone) หรือสนับสนุนให้ชุมชนในพื้นที่จัดตั้งเป็นกลุ่มองค์กร หรือชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติภายในพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติ

(3) กระตุ้นให้องค์กรประชาชนประสานความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย เพื่อให้ช่วยเหลือบูรณะและฟื้นฟูสภาพป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ร่วมกัน อีกทั้งมอบอำนาจหน้าที่ให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติติดตามสอดส่องกระทำกรใด ๆ ที่บุคคล หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการขัดต่อพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่เจ้าหน้าที่เข้าถือครองที่ดินด้วยตนเอง และการชักนำให้บุคคลอื่นเข้าไปถือครองที่ดินในพื้นที่ใกล้เคียง

(4) ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย เพื่อให้ประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องประกอบด้วยบทบาทที่สอดประสานกันของ 4 ฝ่าย คือ ภาครัฐ องค์กรประชาชน องค์กรบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น

ท้องถิ่น (อบต.) และภาคเอกชน หรือ องค์กรที่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอีกทั้งยังต้องคำนึงถึงเงื่อนไขที่สำคัญ คือ ประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ประชาชนในท้องถิ่นจะได้รับมีความสอดคล้องกับประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ ภายใต้หลักการและทฤษฎีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน

6.5 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ มีผลกระทบต่อประชากรตัวอย่าง จึงทำให้ข้อมูลที่ได้มาจากแบบสอบถามแบบมีผลกระทบ (Sensitive Questionnaire) ให้ผลส่วนใหญ่เป็นไปในทางบวก ซึ่งบางส่วนไม่ตรงกับข้อมูลที่ได้มาจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม นอกจากนี้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามของประชากรตัวอย่างยังไม่ดีเท่าที่ควรแม้ว่าผู้วิจัยจะเป็นผู้ลงไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยมักให้ความสำคัญกับการทำความคุ้นเคยกับประชากรกลุ่มตัวอย่าง ผู้ตอบแบบสอบถามก่อนอย่างน้อยไปพบปะพูดคุยไม่ต่ำกว่า 1 ครั้ง ก่อนที่จะขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามก็ตาม

ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปในลักษณะนี้ควรหาวิธีเก็บข้อมูลที่ดีกว่านี้ และการวิเคราะห์ปัจจัยในการศึกษาวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) ผสมผสานกับข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งลักษณะของข้อมูลมีข้อผิดพลาด เนื่องจากความคลาดเคลื่อนของข้อมูลที่รวบรวมจากแบบสอบถามมีผลกระทบต่อความรู้สึก และอาจส่งผลเสียต่อประชากรกลุ่มตัวอย่าง ครั้งต่อไปควรใช้การวิเคราะห์โดยการใช้สถิติวิเคราะห์ที่ลึกซึ้งกว่านี้